

DALYKO (MODULIO) APRAŠAS

Dalyko (modulio) pavadinimas	Kodas
Bendroji gamtinė ir visuomeninė geografija	

Dėstytojas (-ai)	Padalinys (-iai)
Koordinuojantis: doc. dr. Izolda Ona Bražukienė, lekt. dr. Laurynas Jukna	VU Geografijos ir kraštotvarkos katedra Adresas: M.K. Čiurlionio g. 21/27, LT-03101
Kitas (-i):	

Studijų pakopa	Dalyko (modulio) lygmuo	Dalyko (modulio) tipas
Pirmoji	-	Privalomasis: Meteorologijos ir hidrologijos programos. Pasirenkamasis: Geografijos programos

Įgyvendinimo forma	Vykdymo laikotarpis	Vykdymo kalba (-os)
Auditorinė	II semestras	Lietuvių

Reikalavimai studijuojančiajam	
Išankstiniai reikalavimai: Nėra	Gretutiniai reikalavimai (jei yra): Nėra

Dalyko (modulio) apimtis kreditais	Visas studento darbo krūvis	Kontaktinio darbo valandos	Savarankiško darbo valandos
5	133	80	53

Dalyko (modulio) tikslas: studijų programos ugdomos kompetencijos		
Bendrosios gamtinės geografijos tikslas – supažindinti su bendraisiais gamtinės aplinkos dėsniniais, Žemės planetos sferų sandara ir raida, globalių gamtinių sistemų tarpusavio sąveika ir šiuolaikinėmis problemomis. Bendrosios visuomeninės geografijos tikslas – supažindinti su visuomeninės geografijos samprata, visuomeninės sąveikos geografiniais aspektais, ūkio erdvinės organizacijos dėsniniais ir jų poveikiu socialinei bei ekonominei aplinkai.		
Dalyko (modulio) studijų siekiniai	Studijų metodai	Vertinimo metodai
- suvoks žmonijos gyvenamosios gamtinės-kosminės erdvės prigimtį, amžių, padėtį Visatoje, svarbiausius veiksnius, šią aplinką veikiančius, keičiančius, palaikančius ir keliančius jai grėsmę	probleminis dėstymas, demonstravimas, grupės diskusija, tiriamieji metodai (informacijos paieška, literatūros skaitymas, pranešimo rengimas ir pristatymas), referato rengimas	Egzaminas
- suvoks ryšius, jungiančius gamtinės aplinkos komponentus bei sferas ir žmoniją		Egzaminas
- gebės analizuoti Žemės gamtinėse sferose kylančias problemas, įvertinti žmogaus įtakos dalį jose		Egzaminas
- gebės atskleisti svarbiausių gamtinių reiškinių ir procesų prigimtį, priežastis bei teritorinio paplitimo dėsninumus	tiriamieji metodai (informacijos paieška, literatūros skaitymas, pranešimo rengimas ir pristatymas), referato rengimas	Pranešimas seminare, referatas, egzaminas
- suvoks ir įsisavins visuomenės ir ūkio sistemų formavimosi ir sąveikos ypatumus;	Probleminis dėstymas paskaitose, grupės diskusija, informacijos paieška	Egzaminas

-gebės išsamiau susipažinti ir vertinti globalines problemas, turinčias politinį, socialinį, ekonominį, ekologinį charakterį, jų sprendimo būdus ir tolimesnes tendencijas, įtakojančias visuomenę ir pasaulinę ūkio sistemą;	Probleminis dėstymas paskaitose, diskusijos seminaruose, referato rengimas	Referatas, egzaminas,
-gebės suvokti ir kritiškai vertinti geopolitinę teritorinę organizaciją ir ją įtakojančių veiksmus, pasaulinį ūkį ir jame vykstančius šakinius ir teritorinius pokyčius ir transformacijos ypatumus bei tolimesnes plėtros tendencijas.	Probleminis dėstymas paskaitose, diskusijos seminaruose, pranešimo rengimas	Pranešimas, egzaminas,
-bus pasirengę savarankiškai semtis žinių apie pasaulio teritorinius, socialinius ir ekonominius pokyčius, gebės surasti, įvertinti, susisteminti informaciją, kompleksiskai panaudoti įvairius geografinės analizės metodus, parengti pasirinkta/pasiūlyta tema referatą arba perskaityti pranešimą;	Informacijos paieška, diskusijos seminaruose, savarankiškas pranešimų ir referatų rengimas	Pranešimas, referatas

Temos	Kontaktinio darbo valandos						Savarankiškų studijų laikas ir užduotys		
	Paskaitos	Konsultacijos	Seminariai	Pratybos	Laboratoriniai darbai	Praktika	Visas kontaktinis darbas	Savarankiškas darbas	Užduotys
BENDROJI GAMTINĖ GEOGRAFIJA									
1. ŽEMĖ KAIP KOSMINIS KŪNAS									
0. Dalyko sando ir literatūros pristatymas.	1						1		
1.1. Žemės geografinės sistemos astronominiai elementai. Visatos, galaktikų ir Saulės sistemos atsiradimas. Žemės padėtis Saulės sistemoje. Orbitos parametrai ir sezonų kaita. Žemės planetos svarbiausieji rodikliai ir dydžiai. Žemės palyginimas su kitų planetų fizinėmis savybėmis.	1		1				4	1	literatūros analizė, pranešimas, diskusija, papildymai seminaro tema
1.2. Žemė planetos atsiradimas. Žemės planetos kilmė ir Mėnulio atsiradimas. Žemės planetos ankstyvoji raida. Sąveika su Mėnuliu ir to pasekmės	2							1	
1.3. Žemės gelmių sandara. Žemės branduolys (vidinis ir išorinis), mantija, astenosfera, Žemės pluta, litosfera. Žemės geosferų cheminė sudėtis ir fizinės savybės. Žemės magnetinis laukas.	2							1	
2. ŽEMĖS GEOGRAFINIO APVALKALO STRUKTŪRA			1				5		
2.1. Žemės plutos erdvinė diferenciacija. Žemės plutos tipai. Litosferos plokščių ir alternatyviosios Žemės megaformų kilmės teorijos. Regioniniai Žemės plutos diferenciacijos ypatumai.	2							1	literatūros analizė, pranešimas, diskusija, papildymai seminaro tema

2.2. Žemės atmosfera. Atmosferos kilmė ir evoliucijos etapai. Atmosferos sudėtis ir vertikalioji struktūra.	2							1	
2.3. Žemės klimato sistema Saulės energijos pasiskirstymas Žemės planetoje. Pasaulio temperatūros skirtumai. Klimato juostos. Atmosferos cirkuliacija. Klimatodaros veiksniai. Klimato kaitos problema. Bendrieji ir regioniniai Žemės klimato ypatumai.	2		1					5	1
2.4. Hidrosfera: Pasaulinis vandenynas. Hidrosferos sandara. Pasaulinio vandenyno atsiradimo problema. Okeanosferos erdvinė diferenciacija. Regioniniai vandenyno lygio, vandenyno vandens fizikinių savybių, vandens sudėtis ir akvatoriniai skirtumai. Žemės planetos srovės.	2		1					5	1
2.5. Hidrosfera: ledynai Jūrų ledų formavimasis. Poliarinių ledų ir amžinojo išalo plotų kaita. Sausumos ledynai. Sausumos ledynų plotų kaitos regioniniai skirtumai. Senoviniai apledėjimai. Požeminis ledas ir požeminio ledo paplitimo zoniniai ypatumai.	2								1
2.6. Hidrosfera: požeminis vanduo. Požeminė hidrosfera. Dirvožemio ir gruntinis vanduo. Tarpfluoksninis vanduo, arteziniai baseinai.	2								1
2.7. Hidrosfera: sausumos paviršiniai vandenys. Upės, jų dalys. Upynų klasifikacijos. Upių reikšmė. Upių tarša. Ežerai, jų klasifikacijos. Ežerų vandens masės. Ežerų vystymasis.	2		1					5	1
3. ŽEMĖS SFERŲ SAVEIKOS PRODUKTAI									
3.1. Pasaulio reljefo bruožai. Pagrindinės Žemės reljefo megaformos. Dūlėjimas, dūlėjimo plutos. Denudacinis ir erozinis reljefas. Aridinio performavimo reljefas. Ledyninis paviršiaus performavimas. Kriogeninis reljefas.	2		1					5	1
3.2. Pasaulio dirvožemiai. Dirvožemio vystymasis, profiliai ir horizontai. Dirvodaros aplinka. Svarbiausieji pasaulio dirvodaros procesai. Dirvožemių klasifikacija ir zoniniai dirvožemio dangos ypatumai.	2								1
3.3. Žemės biosfera ir ekosistemos. Biosferos vienetai. Ekosistemos samprata. Aplinkos veiksniai. Limituojantys veiksniai. Pagrindiniai Žemės biotai.	2								1
4. SPECIFINĖS PASAULIO EKOSISTEMOS									
4.1. Poliarinės ekosistemos. Poliarinių ekosistemų paplitimas. Aukštųjų platumų augalija ir dirvožemiai. Poliarinių ekosistemų energija ir produktyvumas. Arkties tarša.	2		1					5	1
4.2. Kalnų ekosistemos. Kalnų ekosistemų paplitimas ir reikšmė pasaulio gamtai. Vertikalus zoniškumas. Kalnų ekosistemos skirtingose gamtinėse zonose.	2		1					5	1
4.3. Viduržemio tipo ekosistemos. Viduržemio tipo ekosistemų klimato ypatumai. Vyraujanti augalija. Viduržemio ekosistemų antropogenizacija.	2								1

Pasiruošimas gamtinės dalies egzaminui ir jo laikymas.								10		
<i>Iš viso (gamtinės dalies)</i>	32		8					40	26	
BENDROJI VISUOMENINĖ GEOGRAFIJA										
1.VISUOMENINĖS GEOGRAFIJOS SAMPRATA. Visuomeninės geografijos tyrimo objektas, struktūra, tyrimo metodai. Visuomeninės geografijos ryšiai su sociologija, ekonomika ir kitais mokslais. Visuomeninės geografijos mokslo raidos bruožai. Globalinės- politinės, ekonominės, socialinės, ekologinės problemos, jų sprendimo būdai ir tendencijos.	4							4	1	Mokslinės literatūros analizė, diskusija paskaitoje
2. PASAULIO GEOPOLITINĖ TERITORINĖ ORGANIZACIJA.										
2.1 Geopolitinės organizacijos raida. Eurocentrinė geopolitinė organizacija (1648-1945). Bipoliarinė geopolitinė organizacija. Policentrinė geopolitinė organizacija.	2								1	Literatūros analizė, diskusija paskaitoje ir seminare
2.2 Pasaulio geopolitiniai kontūrai XX a. pabaigoje- XXI a. pradžioje Pasaulio geopolitinės struktūros pokyčiai XX a. pabaigoje. Geopolitinės jėgos- JAV, ES, Kinija ir kiti. Tolimesnės geopolitinės organizacijos plėtros tendencijos ir jas įtakojoantys veiksniai.	2		2					6	1	
3.ŽMOGAUS SOCIALINĖ RAIDA										
3.1 Žmogaus socialinės raidos samprata ir vertinimas. Žmogaus socialinės raidos samprata (ŽSR). ŽSR principai: produktyvumas, lygybė, didesnių galimybių suteikimas, tolydumas.	1								1	Literatūros analizė, pranešimas
3.2 Žmogaus socialinės raidos komponentės ir rodikliai. Socialinis ekonominis gerovės vertinimas. Pagrindinės komponentės- gyvenimo trukmė, išsimokslinimo lygis, gyvenimo standartai. ŽSR indekso rodikliai: vidutinė būsimo gyvenimo trukmė, raštingumo lygis, mokymosi aprėptis, BVP tenkantis vienam gyventojui pagal PGP. Rodikliai pagal kuriuos vertinami svarbūs žmogaus socialinės raidos aspektai.	2		1					5	2	
3.3 Socialinė demografinė klasifikacija. Bendrieji demografiniai rodikliai. Ekonominiai rodikliai. Mirtingumo, gimstamumo ir kiti rodikliai. Pasaulio gyventojų skaičiaus pokyčių teritorinė analizė.	1								1	
4.PASAULIO IŠTEKLIAI										
4.1 Išteklių vaidmuo pasauliniame ūkyje. Ištekliai ir jų klasifikacija. Integruotos išteklių sistemos. Išteklių gavybos, panaudojimo problemos ir jų sprendimo būdai.	1								1	Literatūros analizė, diskusija seminare
4.2 Gamtiniai ištekliai. Kuro- energetiniai ištekliai. Gėlo žemyninio vandens ištekliai. Vandenynų ištekliai. Žemės ir biologiniai ištekliai. Rekreaciniai ištekliai	3		1					5	1	
5. ŪKIO ŠAKOS IR JŲ TERITORINĖ ORGANIZACIJA										

5.1 Bioprodukcinio ūkio šakos ir teritorinės sistemos. Žemės resursai ir jų svarbiausios problemos. Bioprodukcinio ūkio vieta ir ypatybės pasaulinėje ūkio sistemoje. Žemės ūkio teritorinė specializacija. Pasaulinis miškų ūkis.	4	1				5	2	Mokslinės literatūros analizė, diskusijos paskaitoje ir seminare, pranešimo rengimas
5.2 Gavybinė pramonė. Kuro-energetinių resursų gavyba. Juodųjų ir spalvotųjų metalų gavyba. Nemetalinių resursų gavyba. Pasaulinės išteklių kainos ir jų įtaka gavybinės pramonės plėtrai.	4	1				5	2	
5.3 Apdirbamoji pramonė (apdirbamoji gamyba). Apdirbamosios pramonės išdėstymo ypatumai. Elektroenergetika. Juodoji ir spalvotoji metalurgija. Mašinų gamybos pramonė. Chemijos pramonė. Statybinių medžiagų gamybos pramonė. Lengvoji pramonė. Maisto pramonė. Apdirbamosios pramonės šakų teritorinė organizacija.	4	1				5	2	
5.4 Paslaugų sektorius, jo šakos ir teritorinės sistemos. Paslaugų sektorius pasauliniame ūkyje. Paslaugų sektoriaus šakos. Infrastruktūra. Svarbiausių paslaugų sektoriaus šakų analizė, jų teritorinės sistemos ir tolimesnės plėtros tendencijos.	4	1				5	2	
Pasiruošimas visuomeninės dalies egzaminui ir jo laikymas.							10	
<i>Iš viso (visuomeninės dalies)</i>	32	8				40	27	
Iš viso	64	16				80	53	

Vertinimo strategija	Svoris proc.	Atsiskaitymo laikas	Vertinimo kriterijai
PASTABA DĖL PRANEŠIMO SEMINARE/REFERATO: Studijuodamas Bendrosios gamtinės ir visuomeninės geografijos dalyką studentas turi parašyti referatą ir pristatyti pranešimą seminare. <u>Referatų</u> temas pateikia dėstytojai. Temų pateikiama po lygiai iš gamtinės ir visuomeninės kryptių. <u>Seminaro pranešimo</u> temas gali siūlyti dėstytojai ir studentai. Jei pasirenkamas gamtinės krypties referatas, seminario pranešimas daromas visuomeninės krypties. Jeigu pasirenkamas visuomeninės krypties referatas, seminario pranešimas daromas gamtinės krypties. Nepadarius teminio pranešimo seminare ir nepateikus referato, neleidžiama laikyti egzamino.			
GAMTINĖ DALIS			
Darbas auditorijoje seminarų metu (papildymai, dalyvavimas diskusijoje)	10	Semestro metu	Vertinama 10 balų sistemoje, vėliau sumuojant dauginama iš svorio koeficiento 0,1 (10 % įvertinimo). Už kiekvieną papildymą ir pasisakymą diskusijoje duodama 2 balo, 10 balų surenkama už 5 papildymus arba pasisakymus diskusijoje.
Teminis pranešimas seminare/referatas	20	Iki paskutinės paskaitos	Vertinama 10 balų sistemoje, vėliau sumuojant dauginama iš svorio koeficiento 0,2 (20%). Vertinami šie darbo aspektai: - Darbo struktūra ir apimtis (iki 3 balų) - Analizė ir išvados (iki 3 balų) - Mokslinis stilius ir tyrimo kultūra (iki 4 balų) Neatlikus teminio pranešimo seminare ir nepateikus referato, neleidžiama laikyti egzamino.
Gamt. pasaulio žemėlapis	10	Iki egzamino	Vertinama 10 balų sistemoje, vėliau sumuojant dauginama iš svorio koeficiento 0,1 (10 % įvertinimo). Dėstytojas duoda išmokti apie 200 objektų. Atsiskaitymo metu iš eilės vardijama 10 iš šių objektų, studentas turi juos parodyti žemėlapyje. 1 teisingai parodytas objektas – 1 balas.
Egzaminas	60	Pavasario	Vertinama 10 balų sistemoje, vėliau sumuojant dauginama iš

		sesija	svorio koeficiento 0,6 (60%). Egzaminas raštu. Egzamino bilietą sudaro 2 lygiaverčiai atviri klausimai paskaitų temomis. Atsakymai į kiekvieną klausimą vertinami atskirai, po 10 balų, iš jų vedamas vidurkis. Vertinimo kriterijai: 9-10 – Puikios arba labai geros žinios ir gebėjimai. Sugebama vertinti. 8 – geros žinios ir gebėjimai, gali būti neesminių klaidų. Sugebama apibendrinti. 7 – Vidutinės žinios ir gebėjimai, yra klaidų. Sugebama analizuoti. 6 – Žinios ir gebėjimai nesiekia vidutinių, yra esminių klaidų. Sugebama taikyti žinias. 5 – Žinios ir gebėjimai dar tenkina minimalius reikalavimus, daug klaidų. Sugebama suprasti. 1-4 – Netenkinami minimalūs reikalavimai.
VISUOMENINĖ DALIS			
Darbas auditorijoje paskaitų metu (dalyvavimas diskusijoje)	5	Semestro metu	Vertinama 10 balų sistemoje, vėliau sumuojant dauginama iš svorio koeficiento 0,05(5%). 2 balai už aktyvų dalyvavimą diskusijose ir atsakymus į užduotus klausimus paskaitų metu 0 balų už nedalyvavimą diskusijose
Teminis pranešimas seminare, referatas	25	Semestro metu	Vertinama 10 balų sistemoje, vėliau sumuojant dauginama iš svorio koeficiento 0,25 (25%). Vertinami šie darbo aspektai: Teminio pranešimo/referato darbo struktūra ir apimtis (iki 3 balų) Analizė ir išvados (iki 5 balų) Mokslinis stilius ir tyrimo kultūra (iki 2 balų) Neatlikus teminio pranešimo seminare ir nepateikus referato, neleidžiama laikyti egzamino.
Egzaminas (skiriamos dvi dalys: semestro viduryje ir pabaigoje)	70	Kovas-balandis Birželis	Vertinama 10 balų sistemoje, vėliau sumuojant dauginama iš svorio koeficiento 0,70 (70%). Egzaminą (testą) sudaro 10 (po 5) atvirojo ir uždarojo tipo klausimai paskaitų tema. Atsakymai į kiekvieną klausimą vertinami atskirai po 10 balų išvedant vidurkį Vertinimo kriterijai 9-10 –Puikios arba labai geros žinios ir gebėjimai. 8-geros žinios ir gebėjimai, gali būti neesminių klaidų. 7-Vidutinės žinios ir gebėjimai, yra klaidų. 6-Žinios ir gebėjimai nesiekia vidutinių, yra esminių klaidų. 5-Žinios ir gebėjimai dar tenkina minimalius reikalavimus, daug klaidų. 1-4 Netenkinami minimalūs reikalavimai.

Autorius	Leidimo metai	Pavadinimas	Periodinio leidinio Nr. ar leidinio tomas	Leidimo vieta ir leidykla ar internetinė nuoroda
Privalomoji literatūra				
GAMTINĖ DALIS				
Holten J. (red.)	2012	<i>An Introduction to Physical Geography and the Environment</i>		London, Pearson
Smithson P., Addison K., Atkinson K.	2002	<i>Fundamentals of the Physical Environment</i>		London and New York.
Strahler Al., Strahler Ar.	2002	Physical Geography. Science and Systems of Human Environment		John Wiley & Sons, Inc.
VISUOMENINĖ DALIS				
Johnston R.J.,	2000	The dictionary of Human		United Kingdom

,Derek Glogory, Geraldine Pratt, Michael Walts		Geography		
Department of Economic and Social Affairs	2011	Statistical Yearbook 2009		New York
Calvo Coressi P.	2001	Pasaulio politika 1945-2000		Vilnius
Papildoma literatūra				
GAMTINĖ DALIS				
Basalykas A.	2001	<i>Žemė – žmonijos buveinė</i>		Vilnius
Niele F.	2005	Energy: engine of evolution.		Elsevier, Amsterdam
Hugget R. J.	2006	The Natural History of the Earth.		N. Y.: Routledge
Inkpen R.	2005	<i>Science, Philosophy and Physical Geography.</i>		N.Y.: Routledge.
Motuzas G.	2008	<i>Iš kur atėjome. Žemės ir gyvybės raida.</i>		Vilnius
Žaromskis R.	1996	<i>Okeanai, jūros, estuarijos.</i>		Vilnius
Orlionok V. V.	1998	<i>Istorija okeanizacijos žemli</i> [rusų k.]		Kaliningrad
Isachenko A. G., Šliapnikov A. A.	1989	<i>Landsafty</i> [rusų k.]		Moskva
VISUOMENINĖ DALIS				
Baubinas R.	2000	Pasaulio politinis žemėlapis		Vilnius
Bražukienė I.	2006	Pasaulio energetika		Vilnius
Golubčik M.M. ir kt.	2003	Ekonomišką ir socialną geografiją: Osnovy nauki		Moskva
		Human Development Report 1990-2011		Oxford University Press, New York
Kasnauskienė G.	2006	Demografijos pagrindai		Vilnius
Strange S.	1998	Valstybės ir rinkos		Vilnius
Vavilova E.V.	2006	Ekonomišką ir socialną geografiją mira		Moskva